

М.В. Ус, Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого; науковий керівник – І.В. Спасібо-Фатєєва

КОНКУРЕНТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Сьогодні вступ до Європейського Союзу є пріоритетним напрямком зовнішньої політики нашої держави. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба в гармонізації національного законодавства із законодавством Співтовариства. Беручи до уваги зобов'язання України згідно з Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (далі УПС), завдання ЗУ “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС”, основні правові норми, які регулюють конкуренцію в Україні, мають бути приведені у відповідність з європейськими.

Загальні засади конкурентного регулювання в Україні містяться в Конституції (ст. 42), Цивільному та Господарському кодексах (далі ЦК і ГК). Більш детальна регламентація відносин у сфері конкуренції здійснюється спеціальними законами, серед яких основними є ЗУ “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 р. і ЗУ “Про захист від недобросовісної конкуренції” від 7 червня 1996 р.

У свою чергу, базові положення щодо регулювання конкуренції в ЄС закріплені у IV Розділі Амстердамського Договору. Детальні правила їх застосування та процедурні питання врегульовані вторинним законодавством, а саме: регламентами та директивами ЄЕС, ЄС, рекомендаціями та іншими актами Комісії ЄС, рішеннями Європейського Суду. При цьому слід зазначити, що якщо в Україні конкурентним законодавством регулюється як монополістична діяльність, так і припинення недобросовісної конкуренції, то законодавство ЄС присвячене лише регламентації монополістичної діяльності (картельної практики), а захист від недобросовісної конкуренції здійснюється на рівні внутрішньої правової бази країн-учасниць. Однак оскільки законодавство щодо припинення недобросовісної конкуренції дуже тісно пов'язане із законодавством у сфері інтелектуальної власності, то необхідно говорити про відповідність положень національних конкурентних законів вимогам ЄС у сфері інтелектуальної власності.

В результаті аналізу наведеної сукупності нормативно-правових актів можна зробити висновок, що загалом положення українського законодавства відповідають нормам конкурентного права Співтовариства. Про це свідчить також те, що при опрацюванні проекту ЗУ “Про захист економічної конкуренції” були отримані схвальні відгуки від Четвертого генерального директорату ЄС.

Однак разом з цим, все ще залишається кілька проблемних моментів, які не врегульовані національним законодавством. У сфері монополістичної діяльності це, зокрема, питання надання державної допомоги окремим

господарюючим суб'єктам, процесуальні і процедурні положення щодо антимонопольного провадження, а також суперечливість внутрішнього законодавства.

Сама по собі *державна допомога* (надання прямих субсидій, пільг щодо сплати податків тощо) є важливим елементом регулювання ринкової економіки, що дозволяє вирішувати соціальні завдання, забезпечує розвиток визначених регіонів і галузей. Однак її застосування державами-членами щодо власних підприємств надає значні переваги у конкурентній боротьбі і може серйозно порушити умови конкуренції в рамках Спільного ринку. З огляду на це законодавством ЄС вона визначається як несумісна із загальним ринком, за виключенням певних випадків. В Україні слід створити систему контролю за державною підтримкою, що ґрунтуватиметься на загальному переліку припустимої та умовно припустимої державної допомоги.

Дослідники проблем імплементації УПС відзначають недосконалість частини положень ЗУ “Про захист економічної конкуренції”, які стосуються *процедурних і процесуальних аспектів*. У зв'язку з цим у Верховній Раді було розпочато роботу зі створення проекту Конкурентно-процесуального кодексу України. В ньому планується врегулювати діяльність АМК і його органів щодо розслідування, доказування, прийняття відповідних рішень тощо.

Крім того, УПС вимагає наявності адекватного діючого національного законодавства, спрямованого проти обмежень конкуренції на внутрішньому ринку. У зв'язку з цим слід зазначити, що конкурентні закони України характеризуються *неузгодженістю*. Одна з основних проблем полягає в тому, що частина положень ГК не відповідає ЗУ “Про захист економічної конкуренції”, оскільки помилково дублює норми ЗУ “Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності”, який втратив юридичну силу в 2002 р. Це призводить до того, що фактично положення ГК повертають регулювання відносин в сфері конкуренції до того рівня, який існував у 1992-1998 роках.

Що стосується правового забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції, то тут, як вже зазначалося, необхідно говорити про відповідність національного законодавства вимогам ЄС у сфері інтелектуальної власності.

УПС покладає на Україну досить широкі зобов'язання щодо захисту прав інтелектуальної власності. Угодою визначені зобов'язання України приєднатися до семи міжнародних конвенцій і актів у галузі охорони інтелектуальної власності. Зокрема, Україна приєдналася до одного з найголовніших актів у сфері протидії недобросовісній конкуренції – Паризької конвенції з охорони промислової власності від 20 березня 1883 р., учасницями якої є більше ста держав світу, в тому числі і держави-члени ЄС. Стаття 18 Тимчасової угоди про торгівлю між Україною та ЄС передбачила зобов'язання України з наближення законодавства у сфері інтелектуальної власності з вказівкою восьми директив та регламентів ЄС, положення яких Україна має врахувати при розробленні внутрішнього законодавства. Якщо

щодо міжнародних договорів зазначені зобов'язання майже виконані, то стосовно законодавства ЄС на розгляд Кабінету Міністрів та Верховної Ради відповідні проекти законодавчих актів не подавались.

Так, аналіз положень правових актів ЄС про промислові зразки (Директива № 98/71, Регламент Ради (ЄС) № 6/2002) дає можливість констатувати, що вони відрізняються від норм національного законодавства насамперед критерієм “*індивідуального характеру*” промислового зразка. Вимога індивідуальності має важливе значення у сфері забезпечення чесної конкуренції. Вона була введена з метою запобігти охороні промислових зразків, які відрізняються від будь-якого з вже існуючих лише незначними деталями. Вважається, що промисловий зразок має індивідуальний характер, якщо загальне враження, яке він справляє на споживача, відрізняється від загального враження, яке справляє промисловий зразок, що вже став публічно доступним. Окреслені положення мають бути відображені і в законодавстві України.

Крім того, вимагають подальшого вдосконалення і правового регулювання і відносини з *виникнення права на комерційне найменування*. ЦК України залишає питання включення комерційного найменування до реєстру на розсуд самого суб'єкта-власника найменування. Практика ж країн-членів ЄС схиляється до необхідності реєстрації цих об'єктів інтелектуальної власності. Така реєстрація забезпечує на достатньому рівні можливість захисту комерційного найменування у випадках його недобросовісного використання іншим суб'єктом господарювання. Щорічні звіти АМК України свідчать про значну поширеність такого виду правопорушень, як незаконне використання чужого комерційного найменування. До того ж, відсутність зареєстрованого комерційного найменування не дозволяє забезпечити іншим суб'єктам господарювання можливість вибору нетотожного позначення, оскільки вони не мають можливості одержати інформацію про вже існуючі найменування.

Потребує правового регулювання і такий важливий засіб отримання конкурентних переваг на ринку як *ноу-хау*. На міжнародному рівні воно регламентується Угодою ТРІПС, Регламентом ЄС № 772/2004. В діючому законодавстві України відсутнє однозначне трактування ноу-хау як продукта інтелектуальної власності. Крім того, не вирішене питання про те, чим ноу-хау відрізняється від комерційної таємниці і чи варто взагалі розмежовувати ці два поняття. Сьогодні у Верховній Раді ведеться робота над законопроектом “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферта технологій”, де, сподіваємося, будуть надані відповіді на вказані запитання.

Поряд із наведеним позитивне значення для інтеграції в єдиний ринок ЄС має те, що українським законодавством здійснюється *охорона загальновідомих товарних знаків*. У 2003 році ЗУ “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” було доповнено ст. 25 “Охорона прав на добре відомий знак”. При цьому критерії визначення його таким повністю відповідають Спільним рекомендаціям ВОІВ про положення стосовно загальновідомих

знаків 1999 року. Зазначена охорона поширюється також на товари і послуги, не споріднені з тими, для яких знак визнано добре відомим в Україні. Раніше поширеною була практика, коли позначення вводилися у товарообіг в Україні іноземними фірмами з метою проведення маркетингу і перевірки сприйняття позначення споживачем. Вони тут же реєструвалися іншими особами, які в подальшому пропонували іноземній фірмі (власнику позначення) викупити вже зареєстрований відповідний товарний знак. Фактично відбувалася торгівля чужою інтелектуальною власністю. На сьогодні зазначені законодавчі зміни дозволяють уникнути подібних недобросовісних дій на ринку.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що подальший розвиток, удосконалення конкурентного законодавства України значною мірою залежить від його гармонізації з нормами законодавства ЄС.